

Az ifjaita alapszövetkezet már megszervezésében is pompásan kiegészíti egymást. A fa'n termék és termékeit a városnak szállítja, a városi ipari termék viszont jórészen falura kerül. Ebből a szempontból kétféle falusi és kétféle városi jellegű szövetkezetünk van. Az ötödik csoport, a hitelszövetkezeti rendszer a négy első szövetkezeti forma kiegészítője, mert ez látja el hitellel a szövetkezeteket. Elvi, elméleti és idővel gyakorlati síkon ez lesz az egyetlen járható út a szövetkezetek számára — támogatva természetesen az állami szektor által, amelynek viszont a szövetkezeti rendszer nyújthat kitűnő támogatást a maga kiterjedt hálózatával.

PARASZTVÉR

Irta: Preterek Zsófia

(Lengyelország munkáspártjának lapja a »Glos Ijdu« versenyén díjat nyert elbeszélés.)

Habár »nagy műveltségű« volt, ezzel egyáltalában nem kértedett. Mindenkiel köszönő viszonyban volt, szívesen járt famegmunkáló-műhelybe, még mezitláb is, és dolgozott, mint a többi. A mult szénakaszáláskor ő, Franek és én együtt hordtuk a szénát.

Félre nézek és megpillantom az intézőt, igazgatót, leányát és azt a Zbiseket az uradalomból. Félre hívták és valamit nagyban magyaráztak neki. Beszédjüket nem hallottuk, de Franek és én sejtettük, hogy miről van szó. Janek hirtelen megragadta a vasvillát, leszúrta a nyelét ágaival fölfelé fordítva és így szólt az igazgatóhoz: »Üljön fel a vasvilla ágaira«. »Hogyan üljek fel rá, mikor túl magas és hegyes is« — válaszolt az igazgató. »Igy nekem is túl magas és túléles az urak között« — felelé Janek. Az igazgató Kucsenbin kerítésére mutatva így szólt: »Ugy lesz, mint e kerítéssel, a deszkák elkorhadnak, az oszlopok megmaradnak.«

Janekunk elgondolkozott egy kicsit és így felelt: »Eljön az idő, mikor egyáltalában nem lesz kerítés. Az emberek egyformák lesznek, mint fák az erdőben, s mint a gabona a földeken.«

Mikor az igazgató rájött, hogy Janekkel nem jut diűlőre, gúnyosan elmosolyodott és tovább ment az intézővel, leányával és az uradalmi kastélyból való Zbisekkel. Az igazgató leánya rövid ruhában volt, Franek, miután elhaladt, gúnyos megjegyzést tett rá. Janek vörös lett, mint az uradalmi istálló téglája, de nem szólt semmit, csak szemesarkából Franekra pillantott és oly gyorsan szedte a szénát, hogy csak úgy csurgott a verejték a homlokáról.

Este együtt mentünk a folyóhoz, később Franek és én nyugovóra tértünk, míg Janek szobájából sokszor késő éjszakáig világosság szűrődött. Janek az asztal mellett ült és piros ceruzával raizolgotott egy füzetbe.

Néha pedig az öreg Jazsinova kelt fel az ágyból és fejét megvakarva beszélt. »Jasa, nem mennél aludni? Eleget dolgozol egész nap, de ha még fizetést kapnál érte, hiszen cipőd sincs a téltre! Miért iskoláztattalak oly keservesen! Fiam, fiam, csak meg ne ártson az a sok tanulás.«

S mivel Janek nem szakította félbe írását, felsóhajtott egy-

szer-kétszer, visszafeküdt s rövidesen újból horkolni kezdett.

Egyszer délután Vislyicára mentem kosárral a karomon, légyfogóért és petróleumért.

Belépek Kozjár műhelyébe, négy Gestapo embert találok ott, Hanssal az élükön, ittak. Mikor megláttam őket, kavarnogni kezdett a gyomrom. Valami készül, gondoltam. Leültem a második asztalhoz, egy fityóka pálinkát és negyed font véreshurkát rendeltem. Villával szedegettem a falatokat és figyeltem. Ok pedig csak ittak és ittak. Néha egyik, vagy másik elővette óráját, megnézte az időt és ittak tovább. Kozjár és én egymásra tekintgettünk, mikor ők hirtelen felugrottak, s a két kocsival, amelyek Kozjár műhelye előtt álltak, Konjecmost felé vették útjukat, porfelhőt hagyva maguk mögött. Most már egész Vislyica tudta, hogy valami szerencsétlenség történik. A guloniakat félelem fogta el. Mindenki az utcára csődült és tanácskoztak, mi tévők legyenek. Bezárták az üzleteket, robajjal gördültek a rollók. Kihalt lett az utca, síri csönd uralkodott.

Egyedül maradtam a téren, gondolván, ha valami lesz majd beugrom, egy kapu alá vagy fölmászom egy fára.

Egy óra sem telt el, a két koci visszafelé tartott. Csak nem olyan gyorsan és sok emberrel.

Az első kocsi megpillantva Janekot fedeztem fel rajta megbilincselte kezekkel, mellette halálsápadtan a kulharai és mjernovai tanító.

Egy német leugrik a kocsiról és a posta felé indul. Nemsokára visszatér és a koci elé áll. Ez idő alatt csatlakozott az elsőhöz a második szekér is három fogollyal, de egyik sem volt annyira összeverve, mint Janekunk és Koziol Zselonkáról. A másodikról leszállt egy sváb és valamit mondott svábul ennek aki az inént a postára ment. Ez beszélt neki valamit, de én, habár értek németül, mert két évig munkán voltam a Birodalomban, nem vettem ki semmit, oly halkán beszéltek.

Itt álltak, vagy egy negyed óráig, mikor Buszkból megérkezett a teherautó még négy állig felfegyverzett Gestapo emberrel. Körülvették a mieinket és autóba ültették őket.

Semmikép sem tudom elfelejteni ezt a képet: támolyogva érkeztem haza. Még le sem ültem, el sem meséltem a feleségemnek a látottakat, mikor a küszöbről észrevettem, hogy Grabovjenszki erdői felől két emberekkel megrakott koci közeledik. Civilek. Mindegyik gyerstüzelővel a vállán. A falun keresztül rohantak, alig látszottak a portól. Megálltak egy rövid időre Tarabul háza előtt és az egyik megkérdezte, hogy melyik út vezet Vislyicára. Tarabul, aki juhait nyírta az udvaron, mikor meglátta azokat a szekéren, annyira zavarba jött, hogy tátott szájjal, ollóval a kezében csak bámult, míg a nyírásra szánt bika ficánkolt a lábai között. A civil, aki az út felől kérdezősködött, összeszorította fogait, de mikor észrevette a folyón átvezető hidat, rácsapott lovaira az ostorral, a lovak megbokrosodtak és egyenesen a folyónak mentek, a második koci utána.

Ekkor elengedte Tarabul a birkát, eldobta az ollót és kiszaladt a szántóföldre, ahol a széna közé bújt. Csak az esti harangszó után jött elő búvóhelyéről; mindenki ráfáradt, hogy ezek a mieink voltak az erdőből és most miatta a falukra fogják majd e butaságot.

Már erősen besötétedett, mikor megérkeztek a miernoviaiak és elmesélték, hogy mi történt. Miernóban összejött néhány tanító, hogy feleltessék a gyerekeket. Összegyűlt kb. húsz gyermek és hat tanító, közöttük Janek is.

Mindezt titokban szervezték meg, senki idegen nem tudott a dologról; nem volt mitől félni.

A gyerekek a padokba ültek, a tanítók az asztalhoz és elkezdődött a feleltetés. Janek Szkseluvna Irént hívta fel. A leány jól elkészült, minden kérdésre simán felelt. Már be akarta fejezni a feleltetést, mikor eszébe jutott még valami. Kérdezte, hogy melyik évben volt az a nagy csata, ahol a lengyelek alaposan megverték a németeket. Sőt meg is nevezte a csata nevét. Grünevald, vagy valami hasonló.

Szkseluvna Irén, habár tehetséges volt a tanulásban, nem tudta, sehogy sem jutott eszébe a csata évszáma. Janek büszkén, a leány pedig megszégyenülve állt, és észre sem vették, hogy a németek körülzárták az iskolát, úgyhogy nem lehetett semerre sem menekülni.

Az első német, aki belépett, mindjárt észrevette Janekot és Szkselov leányát. A lányt hajfonatánál fogva a sarokba vágta, hogy az arca megkéküljön, Janeknek pedig megbilincselte kezeit, ami nem volt nehéz, mert még magához sem tért a meglepetéstől. A többi német ugyanazt végezte a másik öttel, mint ez az első. A gyerekeknek odakiáltották, hogy »rrausz« és ezek szétfutottak a faluba, mint a hangyák, és mindegyik német egy-egy tanítóra vetette magát lökdösve őket a kocsiig. De egyiket sem ütötték annyira, mint Janekot és Kozlát Zsijlonkából. Ha abbahagyták, újra kezdtek, mert ez »kommunista«, mondták németül. Aztán Vislyica felé. Buszkónak vették útjukat, úgy látszik várták amazokat a Grabovjeszki erdők felől, akik úgy siettek Vislyicára, hogy a lovak lihegtek.

Sokat gondolkoztunk az esetről és mindenkinek csak az motoszkált a fejében, hogy honnan tudhatták meg a németek ilyen pontosan a feleltetés óráját és helyét.

Magunk közt árulásról beszéltünk, csak mindenkit meglepett, hogy kit zavarhat meg a falusi gyermekek oktatása is. Gyanúba azonban senkit sem fogtunk, mert még nem esett meg, hogy egy lengyel honfitársát a németeknek kiszolgáltatta volna.

Ez éjszaka nem történt semmi. Rá következő éjjel jött a rendelet, hogy a parasztok fegyverrel, vagy anélkül gyűljenek össze a hoholszki erdőben. Estefelé mentünk el. Minden fa alatt öten ültek, és mennyi gyorstüzelő, motorkerékpár és fegyver, — rémes elgondolni. Lányok is voltak kórházi kocsikon. Franek mesélte, hogy az erdő mélyén orosz tankok vannak — csak senki sem hitte.

Most már mindenki tudta, hogy Buszkoba irányítják őket, hogy kiszabadítsák Janekot és a többieket.

Nyugodtan, félelem nélkül várakoztunk, de elővigyázatosságból tilos volt tüzet rakni. Habár mindegyik tudta, hogy ilyen nagyarányú gyülekezés nem fejeződik be simán, mégis örömet éreztek és bizalmat puskájukat szorongatva.

Az emberek suttogták: fölkelés, minden bizonnal fölkelés készül. S olyan tömeg vonult az erdőn keresztül, hogy az erdei madarak álmukból felriadtak.

Egyszerre kiáltás hallatszott: »Oszolj, oszolj! Janekot Pincsovta vitték.« — A kiszabadítás nem sikerült.

Futóúzként terjedt el a gyanú, hogy az árulás az uradalomban lehetett. A gazdatiszt pedig csak mondta a magát: »Oszolj... oszolj... itt nem lehet semmit, ez a rendelet.« Fájó szívvel széledtünk szét.

De Franek úgy vélte, hogy ezzel nem fejeződött be minden, összeszorított fogakkal nyomozott Janek után. Parasztember, aki nem ismerte a félelmet, és leleményes, aki még a háború kitörése előtt három évvel megszökött Kartuzberézából,* Németektől nem félt, vagyogott valamennyire németül, állította, hogy Janek nem Pincsovban van, hanem megkínózva és összeverve Katintól nem messze a buszki börtönben fekszik.

Mindenki sürgette Janek megmentését, amíg él: a malmos is felajánlotta szolgálatait. De mire való mindez? Valaki kihúzta-e már valaki a bárányt a farkas fogai közül? — Janekot már csak a lótetemtől hoztuk. Csak annyit tudtunk meg, hogy halála percében egy német lépett hozzá és azt mondta neki, hogy hamarosan szabad lesz. Janek — azt mondják — azt mondta: »Látom, hogy mégegyszer kell találkoznom anyámmal«. A német cigarettát nyujtva Janeknek megnyugtatta: »Látni fogod, látni fogod.« Erre — nem is tudni miképp a német előrántotta pisztolyát, Janek mellére szegezte és mindenek vége volt....

Mikor az öreg Jazsinova Janekot a koporsóban látta, jajgatni kezdett és a fejét fogta »Édes fiam, özvegyasszony voltam, nem volt más örömem, mint te, azt akartam, hogy ember legyen belőled, s te ily fájdalmat okoztál anyádnak.« Hangos siránkozását hasonló módon folytatta. Franek ráförmedt: »Halkabban te vénasszony, az egész falura akarod uszítani a németeket?« Az öregasszony összeszorította a száját, a koporsóra borult és zokogott.

Különös érzés fogott el bennünket, mikor Janek koporsójára hánytuk a földet, nem él már, ő már nincs többé, az imént még köztünk járt, vidáman és egészségesen és senkinek sem ártott.

Az erdőből fiúk jöttek elő különböző énekeket énekelve. Mikor rázendítettek arra a dalra: »Mikor a nép harcba indul, a földesúr a kastélyban cigarettára gyújt« — mi is énekeltük, pedig előzőleg nem ismertük.

Egyszerre golyófütyülést hallottunk a temető falán kívül. Mi katonák összerázkódtunk gondolván, hogy a németek körülvették a falat, de a mieink az erdőből tudták, hogy mi sziszeg a fűben. Megragadták a fegyvert és lőttek. Csak mikor amazok a fal mögül kezdtek kiabálni, hogy a kommunistát eltemetjük, lett előttünk világos, hogy kinek nem tetszett a falusi gyerekek oktatása, ki kémkedett és szolgáltatót ki a németeknek.

Rájöttünk, hogy Janekot azért árulták el és kellett neki meghalnia, mert okos, tanult ember léte, nem az urak társaságába járt, hanem kitarított a parasztok mellett és mindig a parasztyúgért harcolt. Olyan düh fogott el bennünket, hogy semmivel sem törődve átugráltunk a falon és harcbaszálltunk velük. A pap ugyan mondta nekünk, hogy ők is keresztények, hogy mindnyájan egy anyaföld fia vagyunk — de ki hallgatott akkor ilyen beszédre!

* Kartuzberéza, lengyelországi gyűjtőtábor.

Kivilágosodott az ég, megszólaltak a kakasok, szétszéledtek
ők is, aztán mi is.

Csak az öreg Jazsinova maradt fia sirjánál és zokogott nem
törődve semmivel.

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

MAJAKOVSZKIJ VLADIMIR:

V Ö R Ö S T E M E T Ő

A tér —
 tündököl,
 a hold szikrázva ontja
tüzét —
 mintha pörzsögne rajt a nap.
Hatalmas
 kőfal...
 Az asszony szobra
zászlóval hajlik azokra,
 kik alatt nyugszanak.
Az úttestet
 a hold nikkele
 paskolja,
belöle — szuronyok
 élesebben,
 ádázabban merednek,
És —
 mint roppant halomba
rakott könyvek;
 Lenin mauzóleuma.
De engem
 se mélabú
 nem vonz e kapuba,
és szürke unalom
 nem ragaszt ide —
a lelket itt
 halálos árny
 nem lengi be —
Ő ma is lüktet
 a halántékoken
 s dőbeg a szivekben,
az emberiség
 tavaszát élem.
De a sírok
 nem engednek,
 eléhem,
utamba állnak a nevek.
Ezzel,
 úgyiszólván,
 tegnap találkoztam.
A fényképész előtt állt.